

ARCHIVO HISTÓRICO DE LA POLICIA NACIONAL DE GUATEMALA.

Els nostres drets

L'ajuda dels arxius per fer-nos valer i defensar-nos

Actualment, els drets humans es consideren en general o bé drets civils i polítics (és a dir, limitacions al poder de l'Estat, com per exemple la llibertat d'expressió) o bé drets econòmics i socials (és a dir, la demanda d'accions per part de l'Estat, com per exemple donar facilitats a tothom per accedir a l'educació). Nosaltres, com a individus i com a grups, exercim els nostres drets, els fem valer, els defensem i, amb l'ajuda d'advocats, actuem contra aquells que ens els trepitgen. Els arxius ens ajuden en totes aquestes activitats.

>> *Treballs d'organització del fons documental del Archivo Histórico de la Policía Nacional de Guatemala (1881-1997) que forma part del patrimoni documental del Archivo General de Centroamérica.*

TRUDY HUSKAMP PETERSON > TEXT

El 2013 vam saber: Per part d'Alemanya, que companyies farmacèutiques a Europa i Amèrica del Nord havien provat productes en ciutadans d'Alemanya de l'Est, sense que ells ho sabessin, durant els anys vuitanta, segons els arxius de la policia secreta (Stasi) de l'antiga Alemanya Oriental;

Per part d'El Salvador, que els arxius de Pro-Búsqueda, una ONG que intentava reunir famílies separades durant la guerra civil d'aquell país, eren considerats perillosos per a algú, ja que uns homes armats van penetrar en les seves oficines, van destruir el 80 % dels documents en paper i en van robar els ordinadors;

Per part dels Estats Units, que el Govern estava aplegant quantitats massives de dades de les comunicacions tant dels seus propis ciutadans com de persones residents en d'altres països.

Examinem uns quants exemples de l'ús d'arxius per a cadascun dels casos esmentats.

Exercir els nostres drets

En època d'eleccions, un ciutadà va al col·legi electoral i mostra un carnet d'identitat emès pel govern. Un funcionari localitza el seu nom en les llistes dels votants i li entrega la seva butlleta per emetre el vot.

Una dona divorciada es vol casar. Per aconseguir una llicència de matrimoni, necessita un document oficial que acrediti que el seu divorci és definitiu. Va a la seu del govern local, on se li dona un document que certifica el seu estat civil.

Aquestes dues accions simples i rutinàries depenen dels arxius, de la mateixa manera que en depenen la nostra capacitat de comprar a crèdit (arxius bancaris), de fer la primera comunió (arxius eclesiàstics) o de demostrar a un contractista que tenim un títol universitari (arxius acadèmics).

Exercim els nostres drets, els fem valer i, amb l'ajuda d'advocats, actuem contra aquells que ens els trepitgen. Els arxius ens ajuden en totes aquestes activitats

PERE DURAN

Fer valdre els nostres drets

La República de les Illes Marshall disposa d'un tribunal sobre demandes nuclears per compensar les persones afectades per les proves amb bombes atòmiques en superfície que els Estats Units van efectuar en aquelles illes durant el període posterior a la Segona Guerra Mundial. Per fer valdre el seu dret a una compensació, una demandant aportarà arxius mèdics al tribunal per demostrar que la seva salut en va resultar afectada.

A Turquia, una dona d'origen armeni va voler inscriure el seu fill en una escola armènia. Necessitava un certificat en què constés que en el registre de minories del Directori de la Població, depenent del Govern, i que funciona des de 1923, el seu «codi d'origen ètnic» figurés com a armeni.

El Govern espanyol va anunciar el 2012 una reforma per accelerar el procés de naturalització per a persones descendents dels jueus expulsats d'Espanya el 1492.

Aquests sol·licitants de la ciutadania espanyola han de presentar un certificat expedit per la Federació de Comunitats Jueves d'Espanya que confirmi el seu origen per tal de demanar un passaport espanyol.

En tots aquests casos, la persona ha d'emprendre un seguit d'accions més enllà del que és habitual per tal d'assegurar-se l'exercici dels seus drets.

Defensar els nostres drets

És un dret fonamental de les persones conèixer la veritat, especialment pel que fa a accions governamentals que els afecten directament, a elles o a les seves famílies. Tal com diu el *Conjunt Actualitzat de Principis sobre la Impunitat*, de la Comissió de Drets Humans de les Nacions Unides, «Tots els pobles tenen el dret inalienable de conèixer la veritat sobre fets passats referits a la comissió de crims atroços i sobre les circumstàncies que van portar, mitjançant vi-

>> Congrés Internacional sobre Arxius i Drets Humans. *L'accés i la desclassificació dels documents, celebrat a Sarrià de Ter l'octubre de 2008. Ponència sobre l'Organització dels Arxius i Drets Ciutadans: el cas de l'Stasi alemanya a càrrec de Günter Bormann, cap dels Serveis Jurídics de la Comissió Federal pels arxius de l'Stasi.*

Poder votar o poder casar-se depèn dels arxius, de la mateixa manera que en depenen la nostra capacitat de comprar a crèdit o de demostrar que tenim un títol

Solidaritat arxivística per a la defensa dels drets humans

ARXIVERS SENSE FRONTERES

>> Treballs d'organització i tractament de la documentació de l'Arxiu Municipal de Fes (Marroc), que AsF va impulsar des de l'any 2005 al 2012.

ARCHIVO HISTÓRICO DE LA POLICIA NACIONAL DE GUATEMALA

>> Tasques de digitalització a l'Arxiu Històric de la Policia Nacional de Guatemala. AsF forma part del Consell Consultiu Internacional de l'AHPN.

ARXIVERS SENSE FRONTERES

>> L'Arxiu Nacional de la República Àrab Saharaui Democràtica esdevé el principal referent de la identitat nacional del poble saharauí.

Les societats democràticament avançades tenen en el seu sistema d'arxius un dels principals elements de garantia democràtica. Constitueixen la baula entre el bon govern i la defensa del dret del ciutadà, serveixen per millorar l'eficiència i eficàcia dels Estats i garanteixen que el dret a la informació sigui una realitat objectiva.

Tot i que és habitual associar l'arxiu als conceptes de patrimoni, identitat i memòria, és inqüestionable que es troba cada cop més vinculat als ideals de justícia i veritat. Aquest vessant dels arxius ha adquirit una especial rellevància i, des de la comunitat arxivística internacional, s'ha treballat per potenciar aquesta dimensió: el Consell Internacional d'Arxius (CIA) disposa d'un grup de treball específic sobre arxius de règims repressius, que va elaborar ja l'any 1995 un primer estudi sobre el tema. L'any 2003, la taula rodona d'arxius del CIA va dedicar-se als arxius en la seva relació amb els drets humans.

Precisament, la defensa dels drets humans a través de la correcta gestió dels arxius i de la informació que contenen és, des de la seva mateixa creació l'any 1998, un dels objectius bàsics d'Arxivers sense Fronteres.

L'impuls i la participació en diferents projectes solidaris arreu del món han permès contribuir a aquesta causa. Els diversos models de cooperació portats a terme, bàsicament a Amèrica Llatina i al nord d'Àfrica, han permès avançar en el coneixement de la veritat sobre l'actuació de règims repressius, i consolidar actuacions arxivístiques en països especialment castigats per l'actuació d'aquests règims dictatorials o que han patit situacions de perill o destrucció del seu patrimoni documental.

D'altra banda, el convenciment que calia mantenir aquesta dinàmica en el temps des dels mateixos països va impulsar-hi la creació d'associacions d'Arxivers sense Fronteres. Aquesta dinàmica ha donat lloc a la creació d'AsF Internacional, que avui ja aplega un total de 13 països, en una xarxa d'arxivers solidaris única al món.

Ricard Ibarra és membre d'Arxivers sense Fronteres.

olacions massives o sistemàtiques de drets humans, a la perpetració d'aquests crims». Aquest dret és col·lectiu («Com ens vam ficar en aquest embolic?») i també individual («Què li va passar al meu germà, que va desaparèixer durant la guerra?»).

La Comissió per a la Veritat i la Reconciliació al Canadà està investigant l'antic sistema d'Escoles Residencials Índies, els seus «efectes i conseqüències (que inclouen danys sistèmics, seqüeles intergeneracionals i l'impacte en la dignitat humana) i el llegat encara en funcionament de les escoles residencials». Es calcula que uns 100.000 nens aborígens van ser separats de les seves famílies i forçats a passar per alguna de les 130 escoles residencials, durant més d'un segle, des de la dècada de 1880 fins a l'any 1996. La majoria d'aquestes escoles estaven dirigides per organismes de l'Església Catòlica, una quarta part per l'Església Anglicana, i la resta pels Presbiterians i per l'Església Unida. Els arxius de totes aquestes esglésies, igualment com els del govern, són fonts d'informació vital per als treballs de la Comissió.

Les empreses tenen arxius crucials. El 2012, la xarxa nacional de ferrocarrils francesa (Société Nationale des Chemins de fer Français) va digitalitzar i posar en la seva pàgina web pública tots els seus arxius del període de la Segona Guerra Mundial, per respondre a una demanda de les víctimes de la guerra pel paper que la companyia podia haver tingut en les deportacions als camps de concentració nazis.

Els arxius de les ONG són importants, també, com és el cas dels de Pro-Búsqueda a El Salvador, i que van ser destruïts.

Actuar contra qui ataca els nostres drets

En la seva història del moviment internacional a favor dels drets humans, Aryeh Neier, antic director de Human Rights Watch i de l'American Civil Liberties Union, escriu que durant el segle xx «la idea que els tribunals havien de jugar un paper decisiu en la salvaguarda i l'expansió dels drets va arribar a ser acceptada en un nombre considerable de països».

Els tribunals –locals, internacionals, «híbrids» (com el Tribunal Especial per a Sierra Leone i les Cambres Extraordinàries als Tribunals de Cambodja)– accepten

com a proves una gran varietat d'arxius si és que poden ajudar a determinar la resolució d'un cas. L'octubre de 2010, per exemple, un tribunal de Guatemala va condemnar dos policies per la «desaparició» d'un home durant la guerra civil d'aquell país. De les 750 proves presentades, més de 650 procedien dels mateixos arxius de la policia guatemalenca. El Tribunal Penal Internacional per a Rwanda va obrir diligències contra els líders de l'emissora governamental Radio Télévision Libre des Mille Collines, per haver incitat al genocidi de 1994 amb les seves emissions. Les gravacions dels programes van constituir-ne una prova.

És clar, doncs, que les gravacions usades com a prova, les del procediment judicial i les de l'acusació i de la defensa són totes importants per entendre les violacions dels drets humans que van tenir lloc i que en fan responsables els instigadors.

Els arxiviers i les institucions arxivístiques protegeixen materials que tenen a veure amb els drets humans i que són essencials per assegurar drets i beneficis. Els arxiviers ordenen i classifiquen aquests arxius, defensen el dret a accedir-hi segons el que diuen els *Principis d'Accés als Arxius*, adoptats pel Consell Internacional d'Arxius l'agost de 2012, i fan que estiguin disponibles sense cap mena de discriminació.

Per ajudar els governs i les institucions no governamentals en la seva feina de protegir la correcta activitat dels arxiviers en suport dels drets humans, el Grup de Treball per als Drets Humans del Consell Internacional d'Arxius està treballant en l'esborrany dels *Principis Bàsics del Paper dels Arxiviers en Suport dels Drets Humans*. Aquests *Principis* s'haurien de tenir en compte en el marc de la legislació nacional i la seva aplicació, i caldria que fossin respectats per les institucions no governamentals que disposen d'arxius. Els punts d'aquest document seran debatuts en la trobada del Consell Internacional d'Arxius que tindrà lloc aquest 2014 a Girona, per tal d'eleva el nivell de consciència respecte a la importància dels arxius i dels arxiviers en la tasca d'exercir, fer valdre i defensar els drets humans, i actuar en contra dels que els violen.

Trudy Huskamp Peterson
és arxiviera diplomada.

>> Documents d'identificació personal de l'exposició sobre els «Papers de Salamanca», que es va fer a Sarrià de Ter l'any 2008. La mostra explicava com es va efectuar la confiscació dels documents catalans i l'ús repressiu que en va fer el franquisme.

Els tribunals –locals, internacionals– accepten com a proves una gran varietat d'arxius si és que poden ajudar a determinar la resolució d'un cas